

Проф. Д-р Игор Јанев

Стратегија за прашањето на користење на уставното име на Република Македонија во ОН

1 . Вовед

Регулирањето на прашањето на користење на уставното име на Република Македонија (РМ во Обединетите нации) претставува еден од најзначајните приоритети на македонската надворешна политика. Значајот на ова прашање произлегува од фактот дека уставното име на една држава е израз на нејзиниот правен идентитет во меѓународното правно општење, без кој нејзината правна личност, како меѓународен субјект, не е потполна. Користењето „реферирање“ на неуставното име за Македонија во ОН (и системот на организации сврзани со ОН) ја поставува земјата во специфична, нерамноправна положба во споредба со другите држави - членки, генерира (неретко) тешкотии во нејзините билатерални и мултилатерални дипломатски (политички) односи и засега во нејзиниот државен дигнитет (чие почитување е кодифицирано во меѓународното прав).

Тесно сврзана со референтното име за РМ во рамките на ОН е и обврската на Македонија да преговара со Грција за своето име, наметната на РМ со Резолуцијата 817 (1993) на Советот за безбедност со која се препорачува приемот на Македонија во ОН од страна на Генералното Собрание.

Позитивното разрешување на прашањето за користење на уставното име на Македонија во ОН, автоматски ја укинува оваа обврска. Приодот кој Советот за безбедност го следи, односно наметнува во своите резолуции 817 (1993) и 845 (1993) за разрешување на прашањето на привременото име „реферирање“ на Македонија во ОН се преговори меѓу Македонија и Грција за нивната „разлика“ околу името. Ваков приод за РМ е несоодветен бидејќи навлегува во областа на нејзините неотуѓиви права.

Неодамнешни истражувања на правната заснованост на резолуцијата 817 (1993) на Советот за безбедност и резолуцијата 47/225 (1993) на Генералното собрание на ОН сврзани со приемот на Македонија во ОН со наметнување дополнителни услови кои кандидатот (име за реферирање во системот на ОН и преговори со Грција околу името), како и на грчките ставови и барања во врска со името на Македонија, покажуваат дека при донесување на гореспоменатите резолуции се прекршени членот 4 став 1 (и членот 2, ставовите 1, 4 и 7) на Повелбата на ОН, и дека грчките ставови и барања во врска со името на Македонија немаат основа во меѓународното право. Овие сознанија даваат основа решението на проблемот за воспоставување на уставното име на Македонија во ОН да се бара не само во преговорите со Грција, туку и на релацијата на директните

односи на РМ со ОН. Ваквиот приод го пренесува проблемот од претежно политички на претежно правен терен и овозможува при неговото решавање да се користи значајно поширок регистар на правни и политички средства.

Правните основи за разрешување на проблемот на името на РМ во ОН кратко се изложени во следниот оддел од овој приказ, а соодветните ставови и аргументи се исцрпно документирани со правни документи. Во третиот дел од приказот се рамковно изложени можните правни и политички средства кои би се користеле за разрешување на проблемот на името на РМ во ОН. Се разбира, целиот материјал во овој приказ може и треба да биде предмет на понатамошна разработка.

2. Краток приказ на правните основи за регулирање на прашањето на името во ОН

2.1. Правен карактер на проблемот

Проблемот на користење привремено име „реферирање“ (за Македонија во системот на ОН настанува со донесувањето на резолуцијата бр. 817 (1993) на Советот за безбедност со која на Генералното собрание на ОН му се препорачува Македонија да ја прими во членство на ОН, но со деноминација „поранешна југословенска Република Македонија“ (ФИРОМ) за употреба во системот на ОН, сè додека „разликата“ околу името меѓу Македонија и Грција не се разреши. Истовремено, во истата резолуција се бара од странките што побрзо да ја разрешат оваа „разлика“ во интерес на „одржување на мирољубиви и добрососедски односи во регионот“. Во однос на стандардната формулација на резолуциите со кои Советот за безбедност препорачува на Генералното собрание прием на некоја држава во членство на ОН (каде се констатира дека апликантот ги задоволува условите на став 1 од член 4 на Повелбата пропишана за прием, резолуцијата 817 (1993) на Советот содржи уште два условия за кандидатот (доколку не сака да ја повлече својата апликација: (1) да ја прифати привремената деноминација (референцата) за употреба во рамките на ОН, и (2) да преговара со Грција за своето име.

Ваквата формулација на резолуцијата 817 (1993) очигледно претставува обид на политички „компромис“ во кој грчкото противење на користењето на името „Република Македонија“ во ОН и воопшто, заради наводни „импликации на територијални претензии спрема Грција“ е земено предвид, додека протестот на македонската Влада кон ваквата формулација на резолуцијата е практично игнориран.

Во врска со ваквата постапка и формулација на резолуциите 817 (1993) на Советот за безбедност и 47 (225 - 1993) на Генералното собрание се поставуваат следните правни прашања :

- а) Дали Советот за безбедност, при својата проценка за исполнетоста на условите за прием во членство на ОН од страна на државата - апликант, е правно овластен да вклучува услови за прием надвор од оние пропишани во членот 4, став 1 од Повелбата на ОН;
- б) Дали постои правна врска меѓу името на една држава и територијалните права на таа или други држави, односно дали постои ексклузивно право на државно или локално - територијално име.

Иако овие прашања се меѓусебно поврзани, ние ќе ги анализираме одвоено за да ги истакнеме на јасен начин правните аргументи кои ги определуваат соодветните одговори.

2.2. Повреда на членот 4 од Повелбата во постапката за прием на Македонија во членство на ОН

Постапката за прием на некоја држава во членство на ОН е регулирана со член 4 од Повелбата во кој се утврдува (параграф 1) дека членството во ОН е отворено за секоја држава (1) која е мирољубива (2) , прифаќа да ги исполнува обврските содржани во Повелбата (3) и е способна (4) и има воља (5) да ги исполнува тие обврски, и дека (став 2) приемот во членство се врши преку одлука на Генералното собрание, а по препорака на Советот за безбедност. Во врска со разни условувања за прием на нови членки во ОН во текот на 1947 година Генералното Собрание се обраќа кон Меѓународниот суд на правдата (Резолуција 113 /2 - 1947) да даде советодавно мислење во врска со исцрпноста на условите наведени од (1) до (5) за прием во членство, односно дали држава - членка или орган на ОН, при своето гласање за прием на нова членка е „правно овластен“ својот глас да го стави во зависност од услови кои не се изрично предвидени во параграфот 1 од член 4. Во своето советодавно мислење судот дава негативен одговор на ова прашање. Генералното собрание, со својата резолуција (197/3-1948) го прифаќа мислењето на судот и препорачува „на секој член на Генералното собрание и на Советот за безбедност при своето гласање за прием на нови членки да се придржува кон мислењето на судот“. Спрема мислењето на судот, условите од (1) - (5) во член 4 на Повелбата се:

1. Правни правила (бидејќи Повелбата е меѓународен договор, а членот 4 е правна норма кон која треба да се придржуваат членките);
2. Исцрпни (т.е. тие се потребните и доволни услови за прием; во спротивното нивниот број би бил неограничен и членот 4 би престанал да биде правна норма);
3. Со свршен карактер (бидејќи врз основа на нивната исполнетост се оценува подобноста на државата за прием);
4. Со изречен карактер (а не описни).

Со признавањето од страна на Советот за безбедност дека државата - апликант ги исполнува условите од (1) - (5) од членот 4 на Повелбата, таа, заради универзалноста на организацијата, стекнува неotuѓиво и безусловно право за прием во ОН.

Во случајот на приемот на Македонија во членство на ОН, и покрај изреченото признавање од страна на Советот за безбедност во резолуцијата 817 дека државата - апликант ги задоволува критериумите за прием од членот 4, врз основа на што приемот и се препорачува, во текстот на резолуцијата се вклучуваат и дополнителни одредби за употребата на привремено име (реферирање) за РМ во ОН и преговори со Грција за државното име, без кои резолуцијата не можеше да се усвои. Дека овие одредби претставуваат нови услови во однос на пропишаните во член 4 за прием во ОН следи од следните факти:

1. Тие и текстуално и содржински се наоѓаат надвор од групата услови од (1) - (5) содржани во членот 4 на Повелбата и потребни за прием;
2. Тие се барања наметнати на апликантот без чие прифаќање неговото право на прием стекнато со признаеното исполнување на условите од член 4, не може да се оствари;
3. Тие се поставуваат со актот на приемот и траат после него, што укажува на нивната неправна природа (бидејќи институцијата на условен прием во ОН не постои).

Бидејќи од гореспоменатото советодавно судско мислење и резолуцијата 197/3 1948, Генералното собрание дава интерпретација на членот 4 на Повелбата, според кое условите за прием во членство содржани во тој член се исцрпни, изречни и имаат свршен карактер, произлегува дека дополнителните услови поставени за приемот на Македонија во членство на ОН немаат правна основа. На тој начин, со поставувањето на

дополнителните услови за приемот на Македонија во ОН е прекршен став 1 од член 4 на Повелбата.

2.3. Повреда на член 2 од Повелбата

Од фактот дека при приемот во членство на ОН, на Македонија ѝ се поставени незаконити, без правна основа, дополнителни услови за прием, следи дека Македонија неоправдано е доведена во неравноправна положба во однос на другите држави како во постапката за прием, така и после приемот. На тој начин во однос на Македонија е повреден принципот на „суверена еднаквост“ на државите, содржан во став 1 од член 2 на Повелбата. Бидејќи правниот идентитет на државата е неодвоив дел на нејзината правна личност, следи дека правото на поседување на име е инхерентно право на државата (кое таа го стекнува при своето создавање). Од принципот на суверена еднаквост на државите (член 2, став 1 на Повелбата) и принципот на неповредивоста на правната личност на државата, содржан во „Декларацијата за принципите на меѓународното право кои се однесуваат на пријателските односи и соработка меѓу државите, согласно со Повелбата на ОН“, произлегува дека државата има неотуѓиво право на самостоен независен избор на своето име. Според тоа, изборот на името на државата влегува во нејзината строго внатрешна јурисдикција. Со вклучување на дополнителни услови во резолуциите на Советот за безбедност и Генералното собрание за прием на Македонија во членство на ОН, сврзани со името на Македонија, се повредува ставот 7 од член 2 на Повелбата, се кој се заштитува внатрешната јурисдикција на државата и од самите Обединети нации .

2.4. Правна неоснованост на аргументите за територијални претензии и за ексклузивноста за користење на државно име

Од принципот на суверена еднаквост на државите (член 2, став 1 на Повелбата) следи и принципот на раздвоеноста на внатрешната и надворешната јурисдикција. Од овој принцип произлегува дека одлуките врзани за предмети од внатрешната јурисдикција (како што се државно или локално име) не можат да влијаат врз територијалните права на државата, односно не креираат какви било обврски во меѓународното право. Во спротивното, избор на името би можел да биде инструмент за недозволиво мешање во суверените и неотуѓиви права на другите држави (т.е. да наметнува обврски од меѓународното право, вклучувајќи ги и територијалните). Ова е спротивно на став 7 од член 2 на Повелбата.

Слична аргументација може да се изнесе и во поглед на ексклузивноста на користењето на државно, односно локално име. Од суверената еднаквост на државите и по причина што правниот идентитет на државата претставува неодвоив дел на нејзината правна личност (односно од неотуѓивото право да државата сама го одредува тој идентитет), следи дека државите имаат еднаква правна слобода при изборот на своето име. Оваа слобода не е ограничена (види Хенкин и др.) со диспозитивни норми на меѓународното право и практика. Одовде следи дека државите немаат ексклузивни права над имињата. Овој заклучок важи и за изборот и користењето на локалните имиња.

Од гореизнесеното произлегува дека ниту грчкиот став за наводните македонски територијални претензии кон Грција (кое името Македонија наводно го имплицира), ниту тврдењето дека Грција има исклучиво право на користење на името „Македонија“, немаат заснованост во меѓународното право.

2.5. Заклучок

Врз основа на овие аргументи, може да се заклучи дека при донесувањето на резолуцијата 817/1993 на Советот за безбедност и резолуцијата 47/225 (1993) на

Генералното собрание се повредени членот 4, став 1, како и членот 2, ставови 1 и 7 од Повелбата и дека грчките ставови во врска со името на Македонија не се правно засновани.

Со кршењето на ставовите 1 и 7 од членот 2 се доведува во прашање почитувањето на став 4 од истиот член кој се однесува на заштитата на политичката независност на државите. Понатаму, од фактот дека со примената на резолуциите 817/1993 и 47/225 (1993) Македонија во системот на ОН се претставува со неуставно/нелегално име, произлегува дека во ОН се прекршува и принципот на еднаквост на државите - членки при нивното претставување, имплициран во став 1 на член 2 на Повелбата.

3. Предлог за можни политички и правни мерки и акции за разрешување на прашањето на името на РМ во ОН 3.1. Општи рамки и правци на дејствување

Во врска со кршењето на горенаведените членови на Повелбата од страна на органите на ОН, Македонија има право да бара рамноправен статус во ОН со другите членки на ОН, врз основа на став 1 од член 2. ОН се должни да ѝ обезбедат на Македонија рамноправен статус. За разрешувањето на прашањето на името на РМ во ОН, во рамките на односите на Македонија со ОН, можно е, зборувајќи генерално, да се следат два основни модалитети на дејствување: политички и правен.

Политичкиот правец на акции е насочен спрема политичките органи на ОН и може да ги вклучува сите релевантни акции во Генералното собрание на ОН.

Правниот правец на дејствување може да го инволвира Меѓународниот суд на правдата - МСП.

Политичкиот правец на дејствување вклучува барања до Генералното собрание на ОН за почитување на резолицијата на Генералното собрание 197/3 од 1948 година, односно советодавното мислење на Меѓународниот суд на правдата од истата година, во врска со постапката за прием на членки во ОН, односно поставување на дополнителни услови при приемот надвор од пропишаните услови во Повелбата.

3.2. Мерки и акции сврзани со политичкиот приод кон предметот

При разрешувањето на проблемот на името на РМ во ОН со политички средства, потребно е да се преземат определени мерки и акции како на домашен, така и на надворешен план. Овие мерки и акции се заемно поврзани и бараат неопходно усогласување, единствено планирање и соодветна анализа.

3.2.1. Иницијална фаза

Целта на оваа фаза е да се дефинираат ставовите на РМ во врска со воспоставувањето на уставното име на РМ во ОН, донесување на одлука и на надлежните политички тела во врска со ова прашање и генералните насоки и средства при неговото решавање.

3.2.2. Припремна фаза

Целте на оваа фаза е да се информираат релевантните светски политички фактори и да се придобие нивното разбирање, согласност и спремност за соработка, односно поддршка при акциите на Македонија во ОН и на други места за позитивно разрешување на прашањето за името на РМ во ОН. Во оваа фаза се спроведуваат следните мерки и акции (без претензија на исцрпност и редослед:

- селективно запознавање на владите на државите - членки на ОН со македонските ставови во врска со кршењето на одредбите на Повелбата при нејзиниот прием во ОН, како и анализа на нивните реакции;

- дозирано запознавање на меѓународната и домашната јавност со овие ставови и правење анализи на нејзините реакции;

- контакти со владите на државите кои ја признале Македонија под нејзиното уставно име и со други пријателски земји за добивање на поддршка при покренувањето на прашањето за воспоставување на уставното име на РМ во ОН, или покренување на иницијатива, поединечно или како групација држави - членки, за регулирање на ова прашање во согласност со Повелбата;
 - контакти со владите на државите - членки на Советот за безбедности нивни запознавање со ставовите на Македонија во врска со нејзиниот прием и статус во ОН, придобивање на нивното разбирање и (или) поддршка за тие ставови и анализа на резултатите од тие контакти;
 - запознавање на Генералниот секретар на ОН со ставовите на Македонија во врска со нејзиниот прием и статус во ОН, како и со планираните чекори на РМ за воспоставување на нејзиното уставно име во ОН;
 - придобивање на политичка поддршка за ставовите на Македонија и од внатрешно - политички фактори во некои од државите - членки на ОН.
- Покрај овие надворешно - политички мерки и акции во оваа фаза треба да се преземат и соодветни активности и на внатрешен план како поддршка на оние на надворешно - политички план. Меѓу таквите активности можат да се наведат и следните:
- координирање на сите внатрешни и надворешно - политички акции по прашањето за воспоставување на уставното име на РМ во ОН.

3.2.3. Завршна фаза

Во оваа фаза Македонија треба да се обрати до Генералното собрание на ОН со барање за воспоставување на нејзиното уставно име во ОН, а врз основа на повредата на членовите на Повелбата кои се однесуваат на нејзиниот прием и статус во ОН и непочитувањето на резолуцијата 197/3 (од 1948) на Генералното собрание. Времето за поставување на ова барање треба да се одреди врз основа на политичка проценка на расположението во политичките органи на ОН, односно земјите - членки на ОН, за да се обезбеди позитивен исход на акцијата.

3.3. Мерки и акции сврзани со правниот приод кон проблемот

Овој приод ќе се примени само доколку опишаниот политички приод не го донесе очекуваниот позитивен резултат. Потребните мерки и акции сврзани со овој приод исто така условно можат да се поделат на иницијална, припремна и завршна фаза. Овие фази ги вклучуваат следните активности:

3.3.1. Иницијална фаза

Во оваа фаза се донесува политичка одлука за воспоставување на уставното име на РМ во ОН со правни средства. Се предлага соодветниот модалитет за правно решавање на спорот да биде обраќање преку Генералното собрание до Меѓународниот суд на правдата.

3.3.2. Припремна фаза

Целта на оваа фаза е да се предочи на органите на ОН дека е настаната разлика во толкувањето на членовите 4 и 2 од Повелбата и да се соберат сите релевантни материјали за правна поддршка на македонските ставови при нивното разгледување во Судот. Соодветните мерки и акции во оваа насока вклучуваат:

- информирање на политичките органи на ОН за ставот на РМ;
- формулирање на прашањето за кое Меѓународниот суд на правдата треба да даде советодавно мислење.

3.3.3. Завршна фаза

Во оваа фаза Македонија се обраќа до Генералното собрание на ОН со барање да се побара советодавно мислење на Меѓународниот суд на правдата.

4. Заклучок

Со повредата на споменатите членови на Повелбата, се повредени од страна на ОН следните права на Македонија:

- правото на прием во членство на ОН без дополнителни услови (во однос на пропишаните во Повелбата);
- правото на суверена еднаквост со другите држави во постапката за прием и со државите - членки после приемот;
- правото на почитување на правната личност и правниот идентитет на државата;
- правото на немешање во внатрешната јурисдикција на државите

Организацијата на ОН има должност да ги почитува овие права и според меѓународното право, чиј таа е субјект, има одговорност за нивното прекршување. За воспоставувањето на уставното име на РМ во ОН изложени се два општи приода, политички и правен. Земајќи предвид дека дискриминаторниот статус на Македонија во ОН во поглед на името не може да биде одржив во недоглед и дека волјата при изборот на името на државата, како инхерентно право, не може да се ограничува со средства и инструменти од диспозитивниот дел на меѓународното право, следи дека постојат објективни причини да се верува во позитивно регулирање на прашањето за користење на уставното име на Македонија во ОН.

Користени документи

1. **Игор Јанев: „Прашањето на користење на привременото име на Република Македонија во ОН и меѓународно-правните аспекти на условување за прием на државите во ОН“, „Нова Македонија“, 14 август 1998**
2. **Igor Janev: “ Legal Aspects of the Use of a Provisional Name for Macedonia in United Nations System” American Journal of International Law, Vol. 93 ,No 1, January 1999**
3. **L.Henkin ,R. C. Puch, O. Schachter, H. Smit : “ International Law : Cases and Materials”(3rd ed, West Publ. Co., St. Paul, Minn., 1993(str. 253**
4. **UN Security Council Official Records, 48 th Session: Resolutions and Decisions: SC res. 817, p.132(1993 /, (UN Doc. S(INF) 49 (1993).**
5. **UN General Assembly Official Records, 47 th Session, Supl.No.49, GA Res. 225, p. 6 (1993) (UN Doc. A(47) 49 (1993).**
6. **UN Secutity Council Official Records, 48 th Session, Supp. April, May and June, p. 36, /1993 UN Doc. S (25543, 6 Apr. 1993)**
7. **Ibid., p.35 (1993) UN Doc. S (25541, 6 Apr. 1993).**
8. **UN Charter, Art 4, Art 2**
9. **UN General Assembly Official Records, 2 nd Session, Resolutions, GA res. 113 (2 pp. 18 - 19 1947), (UN Doc. A (2 113 1947)**
10. **Admission of a State in the United Nations (Charter, Art. 4 /, Advisory Opinion: Int. Court of Justice Reports, p. 57 (1948); (page 65)**
11. **UN General Assembly Official Records, 3 rd Session, Resolutions, GA Res. 197 (3/, p. 30 (1948). (UN Doc. A(3(197 1948)**
12. **UN General Assembly Official Records, 25 th Session, Resolutions, Suppl. No. 28, Res. 2625 (XXV/,p. 121(1970 /, (UN Doc. A 8028 1970).**